

Position Paper

Onderwerp: Kasteelmusea
Auteur: Luc Eekhout, lid Expertgroep Nederlandse Kastelenstichting en directeur Kasteel Heeswijk
Datum: november 2024

Een groot aantal kastelen in Nederland heeft gedeeltelijk of geheel een publieke functie als museum. De museumbezoekers bezichtigen het gebouw, de interieurs en inventaris, de tuinen en soms thematische collecties. Deze museumfunctie vraagt om een lopend bedrijf van conservering, restauratie, educatie, presentaties en vaak ook ondersteunende *retail* en horeca. Het museumbedrijf in en rondom een kasteel brengt belangrijke consequenties met zich mee. De Nederlandse Kastelenstichting onderscheidt daarom een aantal waarden die een kasteelmuseum dient in te vullen.

1. Maatschappelijke meerwaarde

Is een gesloten kasteel 'slechts' een *landmark* dat men opmerkt in het passeren; een kasteelmuseum brengt een stroom bezoekers op gang. Verschillende doelgroepen zien we hierin, zoals toeristen, recreanten, cultuurliefhebbers, schoolgroepen. Hun waardering straalt af op de omgeving, de omwonenden zijn trots op hun kasteel.

Een kasteelmuseum dient te streven naar de status van Geregistreerd Museum en zich te verbinden aan de Museumvereniging. Dat schept de mogelijkheid om aan de sluiten bij de Museumkaart om hiermee een grote groep bezoekers aan zich te binden. Recreatie en toerisme zijn bij gemeente- en provinciebesturen belangrijke thema's en ook hieraan kan een kasteelmuseum zich verbinden. Tenslotte zijn er de provinciale erfgoedhuizen die de belangen bundelen van musea en andere erfgoedinstellingen. Zij ondersteunen bij het leggen van contacten in de educatieve wereld. Het activiteitenprogramma van een kasteel dient aan te sluiten op actuele maatschappelijke thema's zoals nu bij voorbeeld dekolonisatie, emancipatie en inclusie.

De maatschappelijke meerwaarde van een kasteelmuseum krijgt vorm door een structurele betrokkenheid met overheden en erfgoedorganisaties en het aansluiten op actuele maatschappelijke thema's.

2. Economische meerwaarde

Bezoekers van een kasteel hebben een bestedingspatroon. Zij zijn bereid te spenderen aan entreegelden, retail, horeca en zelfs overnachtingen in de regio. Een kasteelmuseum heeft aldus een multiplier effect op de bedrijvigheid in de directe omgeving.

Een bestuur / directie van een kasteelmuseum oriënteert zich op de regionale economie, met name het toerisme en de recreatie. Om het juiste publiek te trekken waarmee optimale bestedingen worden bereikt zijn strategische allianties nodig. Samenwerking met – al dan niet commerciële – partijen is de sleutel tot succes. Maak onderscheid tussen structurele allianties en actueel gerichte samenwerkingen. Die laatste vragen een alerte houding op het gebied van lokale acties, evenementen, jubilea en dergelijke.

De economische meerwaarde van een kasteelmuseum bewijst zich door een strategie en een proactieve houding in samenwerkingen met recreatieve en toeristische partijen.

3. Maatschappelijke cohesie

Kasteelhistorie is populair, ridders en prinsessen zijn iconen. Mensen uit alle leeftijden en doelgroepen en van allerlei achtergrond treffen elkaar op een kasteel. Bezigheden en activiteiten in en rond een kasteelmuseum kunnen bijdragen aan maatschappelijke cohesie.

In een veranderende maatschappij met nieuwkomers uit andere culturen draagt een kasteelmuseum bij aan maatschappelijke cohesie door een open houding t.o.v. deze maatschappelijke kwestie. Nieuwkomers hebben baat bij een gastvrije ontvangst om zich beter te kunnen voegen in een lokale omgeving. Wat voor nieuwkomers geldt, geldt ook voor bezoekers die nooit of zelden een museum bezoeken. Gastvrijheid wordt gewaardeerd door eenieder en brengt voor alle betrokkenen een leerproces op gang.

Maatschappelijke cohesie werkt twee kanten op. Gasten hechten zich aan het kasteel, het kasteelteam leert van gasten en groeit in maatschappelijke ervaring.

4. Sociale meerwaarde

Een kasteelmuseum heeft menselijke inzet nodig om te kunnen functioneren. Vrijwilligerswerk op het kasteel draagt bij aan zowel de fysieke als mentale en sociale gezondheid van de deelnemers. Alle facetten van het museumbedrijf bieden kansen hierin.

Anders dan het traditionele vragen om gratis arbeid, kan een kasteelmuseum zich presenteren als een locatie voor een nuttige, sociaal veilige en maatschappelijke tijdbesteding. Geen vragende, maar een biedende organisatie. Een professionele kernbezetting heeft voordelen in continuïteit. Een vrijwilligersorganisatie is een goede tweede oplossing met een breder maatschappelijk draagvlak in de directe omgeving. De persoonlijke behoeften van de vrijwilliger worden dan niet zozeer in een financiële tegemoetkoming gehonoreerd maar in een sociaal en activiteitenprogramma, (financieel) mogelijk gemaakt door het kasteel.

De sociale meerwaarde van een kasteelmuseum bewijst zich door het bieden van een veelzijdig, nuttig, leerzaam en aantrekkelijk activiteitenpalet van vrijwilligerswerk. Omwonenden kunnen hiervan gebruik maken.

5. Borging van materieel erfgoed

Maatschappelijke verankering van een kasteel via publieke betrokkenheid draagt bij aan het behoud en de borging van gebouwen, interieurs en inventaris, tuinen en collecties.

Waar we het 'allemaal voor doen'.... het doorgeven van materiële getuigenissen van vorige generaties aan de volgende. Graag ongeschonden, beter nog geconsolideerd of zelfs gerestaureerd. Het borgen van dit cultureel erfgoed blijft het uiteindelijke doel waarvoor we vele en soms wisselende middelen inzetten. Voor besturen en directies van kastelen zal dit doel de kern vormen van ieder beleidsplan en iedere langetermijnstrategie. Er worden experts betrokken vanuit alle vakgebieden die te maken hebben met het kasteel als monument en museale locatie, er worden netwerken gecreëerd om de beleidsplannen en strategieën te laten aansluiten op de actualiteit en professionaliteit in de monumentenwereld.

Kastelen behoeven als materieel erfgoed voortdurende zorg en aandacht. We streven naar een 'state of the art' monumentenzorg en plaatsen dit als kernpunt in onze beleidsplannen en strategieën.

Tenslotte

Een museumbedrijf in een kasteel kan belangrijk bijdragen aan het fysiek en maatschappelijk bestendigen van dit materiële erfgoed. Het beleid in deze vraagt om voortdurende belangenafwegingen en om inspelen op actuele ontwikkelingen op alle gebieden. Een ware uitdaging waarin mooie resultaten kunnen worden geboekt! Bovengenoemde aspecten van het museumbedrijf legitimeren en borgen het voortbestaan van een kasteel als monumentaal erfgoed.